

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

วิธีวิจัย

ใช้วิธีสำรวจครอบครัวในชุมชน 2 ชุมชน คือ ครอบครัวในเคหะชุมชนคลองจั่นและในสลัมคลองเตย

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ชุมชนที่เลือกเป็นตัวอย่าง คือ บริเวณเคหะชุมชนคลองจั่นซึ่งเป็นโครงการจัดที่อยู่อาศัยของการเคหะแห่งชาติ และบริเวณสลัมคลองเตย ซึ่งเป็นแหล่งเสื่อมโทรมใหญ่ที่สุดในประเทศไทย โดยถือเอาครอบครัวในเคหะชุมชนคลองจั่นเป็นตัวแทนของชนชั้นกลาง และครอบครัวในสลัมคลองเตยเป็นตัวแทนของชนชั้นต่ำ

เหตุผลที่เลือกเอาครอบครัวในชุมชนคลองจั่นเป็นตัวแทนของชนชั้นกลาง และครอบครัวในสลัมคลองเตยเป็นตัวแทนของชนชั้นต่ำ ก็ด้วยการยึดแนวการแบ่งชนชั้นของวอเนอร์ (Warner) ดังได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 ซึ่งอาศัยตัวชี้ในเรื่อง Socio - Economic ได้แก่ อาชีพ รายได้ การศึกษา และแหล่งที่อยู่อาศัย กลุ่มตัวอย่างที่ผู้ศึกษาเลือกมีความแตกต่างกันในเรื่องดังกล่าวโดยชัดเจน

เคหะชุมชนคลองจั่น ตั้งอยู่ในตำบลคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ
24 เป็นโครงการจัดที่อยู่อาศัยของการเคหะแห่งชาติ เป็นชุมชนที่มีขนาด

ปานกลาง มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 1,335 หลัง ลักษณะบ้านแบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. บ้านเดี่ยว 100 ตารางวา
2. บ้านเดี่ยว 80 ตารางวา
3. บ้านเดี่ยว 50 ตารางวา
4. บ้านแฝด 50 ตารางวา
5. เรือนแถว

เป็นชุมชนของชนชั้นกลางที่มีรายได้ระดับปานกลาง และมีการศึกษา ¹

ลักษณะของบ้านจำแนกตามระดับรายได้ของประชากร กล่าวคือ ผู้ที่อยู่ในเรือนแถวจะมีรายได้อยู่ระหว่าง 1,500 - 3,000 บาท ผู้ที่อยู่บ้านแฝดจะมีรายได้อยู่ระหว่าง 3,000 - 5,000 บาท และผู้ที่อยู่บ้านเดี่ยว 50 - 80 - 100 ตารางวา จะมีรายได้มากกว่า 5,000 บาทขึ้นไป ²

เนื่องจากการศึกษามีจุดประสงค์ที่จะศึกษาการอบรมเลี้ยงดูบุตรในแง่ของการปลูกฝังค่านิยมแบบประชาธิปไตยของครอบครัวชนชั้นกลางและชนชั้นต่ำ โดยเลือกเอาครอบครัวในเคหะชุมชนคลองจั่นเป็นตัวแทนของชนชั้นกลาง

¹ การเคหะแห่งชาติ, "รายงานผลการสำรวจวิจัยภาวะเศรษฐกิจและสังคมของผู้อยู่อาศัยในบริเวณเคหะชุมชนคลองจั่น" ฝ่ายวิจัยและวางแผนการเคหะแห่งชาติ, 2517 (โรเนียว), หน้า 1.

² สัมภาษณ์ มนต์ มอบม้น, เจ้าหน้าที่การเคหะแห่งชาติ, 9 มค.2521.

ผู้วิจัยจึงได้จัดเรือนแถวซึ่งมีอยู่ประมาณ 190 ครัวเรือนออกไป เพราะจากรายงานการวิจัยของฝ่ายวิจัยและวางแผนการเคหะแห่งชาติ พบว่า รายได้ของผู้ที่อยู่ในเรือนแถวค่อนข้างต่ำ และส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง ประกอบกับการศึกษามีข้อจำกัดในเรื่องเวลาและเงินทุน ผู้วิจัยจึงตัดบ้านแฝด 50 ตารางวาออกไปด้วย คงเหลือบ้านที่จะเลือกสุ่มตัวอย่าง คือ บ้านเดี่ยว 100 ตารางวา, 80 ตารางวา และ 50 ตารางวา ตามลำดับ รวมจำนวนครัวเรือน 541 หลัง

สลัมคลองเตย เป็นแหล่งเสื่อมโทรมที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ตั้งอยู่ในเขตหนองน้ำใหญ่หลังโกดังของการท่าเรือแห่งประเทศไทย เนื่องจากกรุงเทพมหานครเป็นที่ลุ่ม จึงทำให้ประสบภาวะน้ำท่วมอยู่เสมอ สลัมจึงเป็นที่ที่มีน้ำขังอยู่ตลอดปี ประกอบกับไม่มีทางระบายน้ำที่ดี บ้านเรือนตั้งอยู่กันอย่างแออัด หลังคาชนถึงกัน และมีสะพานแคบ ๆ ยาวติดต่อกัน สลัมเป็นบริเวณที่มีน้ำเน่าขังอยู่ตลอดปี เนื่องจากสิ่งหมักหมม เช่น ขยะมูลฝอย และสิ่งปฏิกูลอื่น ๆ เพราะรถขนขยะไม่สามารถเข้าไปในสลัมส่วนลึก ๆ ได้ เป็นแหล่งของสัตว์ซึ่งเป็นพาหะเชื้อโรค เช่น หนู ยุง แมลงวัน ซึ่งก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของผู้อยู่อาศัย

ลักษณะที่อยู่อาศัยสร้างขึ้นอย่างง่าย ๆ ด้วยเศษไม้ ฝาบุด้วยสังกะสี หรือกระดาษแข็งซึ่งหาได้จากการท่าเรือแห่งประเทศไทย ลักษณะบ้านไม่แข็งแรงถาวร ในสลัมคลองเตยมีประมาณ 4,500 ครอบครัวยุคนั้น จำนวนคนที่อยู่อาศัยประมาณ 25,000 คน¹ ในจำนวน 4,500 ครอบครัวนั้น มีได้หมายความว่า มีจำนวนบ้าน 4,500 หลัง เพราะในสลัมคลองเตย บ้านจะมีลักษณะที่

¹ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, รายงานการสำรวจวิจัยทางสังคมสงเคราะห์บริเวณแหล่งเสื่อมโทรมท่าเรือคลองเตย จังหวัดพระนคร, หน้า 12.

เรียกว่า " Household " คือ ครอบครัวหลายครอบครัวอยู่รวมกันใน
บ้านหลังเดียว กินอยู่ร่วมกัน ใช้จ่ายร่วมกัน ¹ และจากการสังเกตของ
ผู้วิจัย พบว่า บ้านหลังหนึ่ง ๆ มีครอบครัวอยู่รวมกัน 2 - 3 ครอบครัว
เป็นอย่างน้อย คือ ครอบครัวของพ่อแม่ และบุตรซึ่งแต่งงานแล้ว

นอกจากนี้ กลุ่มบ้านในสลัมคลองเตย ยังแบ่งออกเป็นล๊อคต่าง ๆ
ถึง 12 ล๊อค อาณาเขตของแต่ละล๊อค ถือเอาอาณาเขตของบ้านพักพนักงาน
รถไฟคลองเตยซึ่งปลูกอยู่ตรงกันข้าม โดยที่ถือเอาสุดเรือนแถวหนึ่ง
เท่ากับสุดเขตล๊อคหนึ่ง ² ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษา ผู้วิจัยเลือก
ศึกษาครอบครัวในล๊อคที่ 2 สาเหตุที่เลือกศึกษาครอบครัวในล๊อคที่ 2
มีเหตุผลดังนี้ คือ

1. เพื่อความปลอดภัยของผู้วิจัย เพราะล๊อค 2 เป็นล๊อคที่อยู่ใกล้
มีผู้นำทางในการสัมภาษณ์เป็นชาวสลัมคนหนึ่งอาศัยอยู่ในล๊อค 2 เป็นผู้ที่รู้จัก
และคุ้นเคยกับครอบครัวในบริเวณล๊อค 2 เป็นอย่างดี เพราะเป็นที่ทราบกัน
คืออยู่แล้วว่า แหล่งเสื่อมโทรมเป็นที่หลบซ่อนของผู้กระทำผิดกฎหมาย เป็นที่
มั่วสุมของวัยรุ่น นักการพนัน ผู้ติดยาเสพติด และอาชญากรต่าง ๆ

¹ Prasert Yamklingphung, A Study of The Needs And
Problems of Children and Youth in Four Slums in Bangkok
(Bangkok : Kurusapha, 1973), p.15.

² สัมภาษณ์ จำลอง วัฒนทอง, 30 กันยายน 2519.

2. การศึกษามีได้ทำเป็นคณะ ผู้วิจัยมีเงินทุนจำกัด ซึ่งจำเป็นต้องเลือกเอาลอคใดลอคหนึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่าง

3. จากรายงานการสำรวจของคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ระบุว่า บ้านในสลัมคลองเตยไม่มีเลขที่บ้าน แต่ลักษณะทางสังคมเป็น Homogeneous Society คือ มีลักษณะทางสังคมคล้ายคลึงกันมากที่สุด ฉะนั้นการที่ผู้วิจัยเลือกเอาลอค 2 เป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างในสลัมคลองเตย จึงน่าจะใช้ได้ จำนวนบ้านในลอค 2 มีจำนวนประมาณ 380 หลัง ¹

เงื่อนไขของบ้านที่จะตกเป็นตัวอย่าง คือ

1. เป็นครอบครัวที่บิดา มารดาและบุตรอยู่ด้วยกัน
2. เป็นครอบครัวที่มีบุตรอายุอย่างน้อย 5 ขวบขึ้นไป เพราะพัฒนาการของเด็กวัยนี้ ทำตามอย่างผู้ใกล้ชิดคือพ่อแม่ แต่ถ้านบ้านที่ตกเป็นตัวอย่างไม่ตรงตามเงื่อนไข ก็จะถือเอาบ้านถัดไป แต่ในการเก็บข้อมูลไม่พบปัญหาดังกล่าว

การสุ่มตัวอย่าง

การศึกษาต้องการศึกษาเปรียบเทียบครอบครัวโดยการสุ่มตัวอย่างจากครอบครัวในชุมชนคลองจั่นและสลัมคลองเตย ชุมชนละ 50 ครอบครัวเท่า ๆ กัน โดยที่ไม่ได้สุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของประชากรเพราะจะทำให้การเปรียบเทียบทำได้ไม่ถี่เท่าที่ควร

¹ สัมภาษณ์ จำลอง วัชรทอง, 30 กันยายน 2519.

ในการสุ่มตัวอย่างใช้วิธี Systematic random sampling โดยการนับจำนวนบ้าน ในชุมชนคลองจันทน์บ้านที่อยู่ในข่ายที่จะเลือกเป็นตัวอย่างมีทั้งหมด 541 หลัง ผู้วิจัยจึงกำหนดเอา 10 : 1 หมายถึง เมื่อได้บ้านหลังที่ 1 ตกเป็นตัวอย่างแล้ว นับบ้านต่อไปอีก 10 หลัง บ้านหลังที่ 11 จะตกเป็นตัวอย่างอีก 1 หลัง เรื่อย ๆ ไปจนครบ 50 หลัง โดยที่ผู้วิจัยสุ่มตัวอย่างจากแผนผังบ้าน ซึ่งขอมาจากฝ่ายวิจัยและวางแผนการเคหะแห่งชาติ มีบ้านเลขที่ของทุก ๆ บ้านที่เป็นประชากร ฉะนั้นผู้วิจัยจึงได้บ้านเลขที่ของบ้านที่ตกเป็นตัวอย่างทั้งหมด และ unit แรกที่จะตกเป็นตัวอย่างใช้วิธีจับฉลาก

ส่วนการสุ่มตัวอย่างในสลัมคลองเตยใช้วิธีเดียวกันคือการนับบ้าน แต่เนื่องจากบ้านที่จะตกเป็นตัวอย่างเฉพาะในล๊อค 2 มีจำนวนทั้งหมด 380 หลัง การสุ่มตัวอย่างจึงกำหนดเอา 7 : 1 และเนื่องจากบ้านในสลัมคลองเตยไม่มีเลขที่บ้านคงใดกลาวแล้ว ผู้วิจัยจึงกำหนดเอาบ้านหลังแรกของล๊อค 2 เป็น unit แรก แล้วนับบ้านหลังถัดไปอีก 7 บ้าน บ้านหลังที่ 8 จึงตกเป็นตัวอย่างอีก 1 หลัง เดินไปตามสะพานไม้เรื่อย ๆ เมื่อมีซอยแยกก็จะนับเอาบ้านในแต่ละซอยจนกระทั่งครบ 50 หลัง

การเก็บข้อมูล

ใช้แบบสอบถาม สัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัว ผู้วิจัยออกทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง ก่อนทำการสัมภาษณ์จริงได้ทำการทดสอบ (pre-test) แบบสอบถามจำนวน 10 ชุด กับครอบครัวในสลัมคลองเตยล๊อคที่ 6 และได้แก้ไขปรับปรุงข้อความบางตอนซึ่งยังไม่ชัดเจนให้ดีขึ้น

สำหรับในชุมชนคลองจั่น ใช้เวลาสัมภาษณ์เฉพาะวันเสาร์-อาทิตย์ โดยการขอสัมภาษณ์ต่อหัวหน้าครอบครัว พร้อมกับแสดงบัตรประจำตัวนิสิต ซึ่งหัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่ให้การต้อนรับและให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์เป็นอย่างดี ในกรณีที่ไมพบหัวหน้าครอบครัว ผู้วิจัยจะขอนัดเพื่อทำการสัมภาษณ์ในวันเสาร์-อาทิตย์ถัดไป พร้อมกับนัดเวลาที่หัวหน้าครอบครัวจะให้สัมภาษณ์ได้ ซึ่งใช้เวลาทั้งหมดในการเก็บข้อมูลเฉพาะในชุมชนคลองจั่น ประมาณ 10 สัปดาห์

ในสลัมคลองเตย ผู้วิจัยใช้เวลาสัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัวในตอนเย็น ทุก ๆ วัน (หลังจากที่หัวหน้าครอบครัวเลิกทำงานแล้ว) ยกเว้นวันเสาร์-อาทิตย์ ซึ่งก็ได้ได้รับความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามจากหัวหน้าครอบครัวเป็นอย่างดี โดยการนำของผู้นำทางในการสัมภาษณ์ คือ นายจำลอง วัฒนทอง ใช้เวลาในการเก็บข้อมูลเฉพาะในสลัมคลองเตยประมาณ 2 เดือน และในการสัมภาษณ์ใช้เวลาในการสัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัวแต่ละครอบครัวในสองชุมชนประมาณ 30 - 40 นาที

นิยามคำศัพท์

คำศัพท์ที่ต้องนิยามหรือให้ความหมาย มีดังนี้

- คานิยม
- ประชาธิปไตย
- คานิยมแบบประชาธิปไตย
- การปลุกฝัง

ก. ความหมายของคำว่า "ค่านิยม" (Values)

ตามปกติ ค่านิยมเป็นสิ่งสำคัญที่มีบทบาทต่อพฤติกรรมต่าง ๆ ในการเสาะแสวงหาในสิ่งที่ต้องการ ค่านิยมจะเป็นตัวผลักดันหรือทำให้บุคคลมีพฤติกรรมต่าง ๆ ได้ หรืออีกนัยหนึ่งค่านิยมเป็นตัวควบคุมพฤติกรรมด้วย ¹ ค่านิยมเป็นสิ่งที่ทำให้ชีวิตมีความหมาย ² ทั้งนี้เนื่องจากในชีวิตประจำวันของคนเรามักจะพบสิ่งต่าง ๆ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เราสงใจ หรือเราต้องการไม่ต้องการอยู่เสมอ บางครั้งเกิดความรู้สึกขึ้นมาว่า เราต้องการทำสิ่งนั้น ไม่ต้องการทำสิ่งนี้ แล้วเราก็เลือกปฏิบัติหรือทำตามสิ่งที่เราชอบสิ่งที่เรานิยม ³

ค่านิยมเป็นที่รวมของทัศนคติต่าง ๆ อันเป็นหลักการ (principles) แยกจากทัศนคติธรรมดา ซึ่งระบุถึงความประพฤติเฉพาะอย่าง ค่านิยมจะบอกเราว่าอะไรพึงปรารถนา อะไรไม่พึงปรารถนา อะไรดี อะไรชั่ว บางทีค่านิยมก็ใช้ในความหมายของทัศนคติที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ เช่น ชอบหรือไม่ชอบ หนังสือ เงิน รถยนต์ เราถือว่าสิ่งเหล่านี้มีความสำคัญแค่ไหน ⁴

¹ George G. Thompson, Child Psychology : Growth Trends in Psychological Adjustment 2nd ed. (Boston : Houghton Mifflin Comp., 1962), p.528.

² F.W. Carforth, "Values : An Essay Towards Classification," Education Review, 17 (June, 1965), p.189.

³ ไพฑูรย์ เครือแก้ว, ลักษณะสังคมไทย, หน้า 85.

⁴ ยุทธ ศักดิ์เกษมรงค์, สังคมศาสตร์ : ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับมนุษย์ (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2515), หน้า 62.

ค่านิยมของบุคคลหรือสังคม นั้นว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็น
 สิ่งกำหนดพฤติกรรม ทำให้ ความประพฤติ นักจิตวิทยาและนักสังคมวิทยาได้ให้
 คำจำกัดความและความสำคัญของค่านิยมไว้หลายประการ

มาร์จิ้น (Marginau) กล่าวว่า ค่านิยมเป็นการวัดความ
 พึงพอใจของมนุษย์¹

เครช, ครัชฟิลด์และบัลลาชี (Kretch, Crutchfield and Ballachey)
 กล่าวว่า ค่านิยมเป็นความเชื่อเกี่ยวกับว่าสิ่งใดเป็นที่พึงปรารถนาและสิ่งใด
 ที่ไม่พึงปรารถนา ถ้าบุคคลใดยอมรับค่านิยมใดเป็นของตน ค่านิยมนั้นจะเป็น
 จุดหมายของบุคคลนั้น²

โรเซนเบิร์ก (Rosenberg) กล่าวว่า ค่านิยมหมายถึง
 สิ่งที่บุคคลทั่วไปสนใจ เป็นสิ่งที่บุคคลต้องการ เป็นสิ่งที่บุคคลรู้สึกเหมือนเป็น
 หน้าที่ เป็นสิ่งที่พอใจหรือบูชา³

ฮาร์ดีง (Harding) ถือว่า ค่านิยมตามความหมายทางจิตวิทยา
 หมายถึงความต้องการและความชอบไม่ชอบ มีการพัฒนาเป็นระบบ และมีระดับ

1
 Henry Marginau, The Scientific Basis of Value Theory :
 New Knowledge in Human Values. Edited by A.H. Maslow (New York :
 Harper and Bress., 1958), p.38.

2
 David Kretch, Richard S. Crutchfield and Egerton h.
 Ballachy, Individual in Society (Tokyo : Kogakusha Company, 1962), p.102.

3
 M.Rosenberg, Occupations and Values (Illinois : The Free
 Press, 1957), p.214.

แตกต่างกันออกไปในแต่ละบุคคล ค่านิยมสามารถแสดงออกโดยความรู้สึกที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ¹

โรคีส (Rokeach) กล่าวว่า ค่านิยมเกี่ยวข้องกับสิ่งดีหรือไม่ดี หรือเป็นการจัดอันดับความชอบ ค่านิยมที่ทั้งค่านลบและค่านบวก ถ้าเป็นค่านบวกถือว่าเป็นสิ่งที่ดี เป็นสิ่งที่ต้องการ ถ้าเป็นค่านลบ หมายความว่า เป็นสิ่งที่ไม่ดีไม่ชอบ ²

นอกจากนี้ยังมีผู้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติกับค่านิยม เช่น ซีคอร์ด และ แบ็คแมน (Secord and Backman) กล่าวว่า ค่านิยมได้แก่การจัดระเบียบใหม่ของทัศนคติของบุคคล ³

ค่านิยมเกิดจากการเรียนรู้ที่มีพื้นฐานมาจากการเลียนแบบ (Identification) ของเด็กที่มีต่อบิดามารดาและบุคคลสำคัญอื่น ๆ (Significant Others) นอกจากนี้ ยังเกิดจากการได้รับแรงเสริม (Reinforcement) ที่กระทำบ่อย ๆ จากบุคคลดังกล่าวอีกด้วย ⁴ บางท่านให้คำอธิบาย

1

D.W. Harding, Social Psychology and Individual Values (New York : Hutchinsen's University Library, 1953), p.61.

2

Millan Rokeach, "A Theory of Organization and Change With in Value-Attitude System," Journal of Social Issue 24 (January, 1968), 13.

3

Paul S. Secord and Carl W. Backman, Social Psychology (New York : Mc Graw-Hill Book Company, 1964), p.195.

4

Leon Mann, Social Psychology p.114.

ความหมายของค่านิยมไว้กว้างครอบคลุมจักรวาล หมายถึง สิ่งที่มีนัยยะคือประจำใจ ที่ช่วยตัดสินใจในการเลือก ตราบใดที่มนุษย์ต้องเลือกต้องตัดสินใจในการกระทำอยู่ มนุษย์ต้องอาศัยคุณค่าประจำตัวเป็นเครื่องกำหนด แม้กระทั่งสิ่งที่ทำจนเคยชินเป็นนิสัย มีคุณค่าที่ชอบให้ทำเช่นนั้นกำหนดอยู่ มิฉะนั้นแล้ว ก็คงไม่ยินดีที่กระทำจนกลายเป็นนิสัย ฉะนั้นเมื่อเกิดเป็นคนแล้วจะเลือกทำอะไร จะต้องอาศัยคุณค่าที่ตนยึดถือเป็นเครื่องกำหนดตัดสินใจ¹

ข. ประชาธิปไตยคืออะไร

เมื่อมนุษย์เกิดมาต้องอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน ย่อมต้องมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกันและกันไม่มากก็น้อย จึงจำเป็นต้องมีระเบียบของสังคมถือปฏิบัติต่อกัน ความสัมพันธ์และระเบียบปฏิบัติในการดำเนินชีวิตในสังคมนั้น ย่อมแตกต่างกันออกไปแล้วแต่จะตกลงกัน ฉะนั้นประชาธิปไตยจึงไม่ได้หมายถึงเฉพาะลัทธิการปกครองแบบหนึ่งเท่านั้น แต่ยังหมายถึง ความสัมพันธ์หรือวิธีการดำเนินชีวิตแบบหนึ่งของมนุษย์ในสังคม เป็นความสัมพันธ์ที่ควรร่วมมือร่วมใจกัน แสดงความคิดเห็นและร่วมกันทำงาน หาใช่เป็นเพียงแบบหรือลัทธิการปกครองอย่างหนึ่ง ที่มี การเลือกตั้งผู้แทนราษฎรไปออกกฎหมายโดยมีคณะรัฐบาลของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน เป็นผู้บริหารประเทศเท่านั้นไม่²

¹ พัทยา สายหู, โลกสมมติ (กรุงเทพมหานคร : คีฤษิตสยาม, 2516), หน้า 52.

² สุเมธ สุภาดลย์, "วิธีการส่งเสริมให้เกิดลักษณะประชาธิปไตยในโรงเรียน," วิทยาสาร 9 (สิงหาคม 2501), หน้า 5.

คำว่าประชาธิปไตย เป็นศัพท์ที่มีความหมายตรงกับภาษาอังกฤษ
 ว่า Democracy ซึ่งมีกำเนิดมาจากศัพท์ภาษากรีกที่ว่า Demokratia
 ซึ่งมีรากฐานมาจากคำว่า Demos แปลว่า The People คำหนึ่ง และ
 Krotos แปลว่า Rule อีกคำหนึ่ง เมื่อรวมทั้ง 2 คำเข้าด้วยกัน
 แปลว่า ประชาชนเป็นผู้ปกครองหรือการปกครองโดยประชาชน ¹

เคทช์ม (Ketchum) เขียนไว้ใน " What is Democracy ?"
 ว่าประชาธิปไตย คือ สิ่งที่แปรปรวนไต่กายคล้ายของไหล สามารถโน้มเอียง
 ไปตามความปรารถนาของประชาชน เปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา และปรับปรุง
 ตัวเองเพื่อให้ได้ซึ่งสถานะใหม่ อุดมคติของประชาธิปไตย มิได้เป็นสิ่งที่ตั้งงาม
 ของรัฐ ของชาติ แต่เป็นสิ่งตั้งงามของประชาชน ²

จาก World Book Encyclopedia ประชาธิปไตย หมายถึง
 การตัดสินใจของคนทุก ๆ คน ซึ่งมีอิสระในการที่จะเลือกงาน เลือกที่อยู่อาศัย
 แสดงความคิดเห็น และเลือกนับถือศาสนาที่ตนศรัทธา และยังมีเสรีภาพในการ
 เลือกผู้แทนของตนอีกด้วย นอกจากนี้ ประชาธิปไตย ยังต้องการที่จะคุ้มครอง
 และส่งเสริมเอกัตภาพของบุคคล และให้ความเสมอภาคแก่ทุก ๆ คนภายใต้
 ขอบเขตของกฎหมาย ³

¹ จูโร ลียากาศ, "การส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนมัธยม"
 (วิทยานิพนธ์ชั้นบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2500), หน้า 22.

² Richard M. Ketchum, What is Democracy ? (New York :
 E.P. Dullow and Co.Inc., 1955), p.189.

³ World Book Encyclopedia, (New York : Field Enterprises,
 1955), Vol.4, pp.1937 - 1938.

อาจสรุปได้ว่า ประชาธิปไตยในทัศนะที่เป็นวิธีการปกครอง ก็คือ การรับรองในความเสมอภาคของบุคคล โดยถือว่าทุก ๆ คนมีฐานะเท่าเทียมกันหมด และทุก ๆ คนมีเสรีภาพในการดำเนินชีวิตของตนภายใต้ขอบเขตแห่งกฎหมาย แต่นักปราชญ์บางท่านก็เข้าใจว่า ประชาธิปไตย มิใช่เป็นแต่เพียงวิธีการปกครองเท่านั้น หากแต่เป็นวิถีทางดำเนินชีวิตอย่างหนึ่ง (Democracy as a way of Life) ดังนั้นจึงมีความหมายแตกต่างไปอีกแห่งหนึ่ง เช่น

Brubacher ได้กล่าวถึงความหมายของประชาธิปไตยในแง่ที่ 2 ไว้ใน " Modern Philosophies of Education " ว่า

- ประชาธิปไตยต้องประกอบด้วย - การเคารพในฐานะของแต่ละคน
 - ความเสมอภาคในสิ่งทั้งปวง
 - เสรีภาพในทุกทาง
 - การมีส่วนร่วมในกิจการต่าง ๆ ¹

เคทช์ม (Ketchum) ได้กล่าวถึง วิถีทางของการดำเนินชีวิตของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยไว้ว่า วิถีทางของการดำเนินชีวิตของคนในระบอบประชาธิปไตยนั้นย่อมประกอบด้วย

1. การรับความรู้ แสวงหาความจริงและสัจธรรม
2. รับฟัง และเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น
3. ช่วยเหลือและป้องกันผู้ที่อ่อนแอกว่า

1

John S. Brubacher, Modern Philosophies of Education
 (New York : Mc Graw-Hill Book Company, 1950), pp.131-143.

4. ขจัดความลำเอียง และความหลงผิดในเรื่องของท้องถิ่นและประชาชน
5. ระวังและป้องกันสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อเสรีภาพ
6. ยอมรับนับถือความคิดเห็นของส่วนรวม แม้ว่าจะไม่เห็นด้วยกับความคิด และขอคัดค้านก็ตาม

ประชาธิปไตย ตามนัยของนักการศึกษา มีว่า ประชาธิปไตย หมายถึง การดำรงชีวิตของบุคคลทุก ๆ คน ซึ่งจะต้องมีความสัมพันธ์ติดต่อกันและกันโดยการปฏิบัติต่อกัน มิได้หมายความว่าเพียงการปกครองเท่านั้น ยังหมายถึง การดำรงชีวิตร่วมกันของบุคคลในสังคมอีกด้วย¹

ธงชัย ลักคนสุวรรณ เขียนไว้ใน "การวิเคราะห์องค์ประกอบ บุคคลิกภาพประชาธิปไตย" ดังนี้

1. บุคคลิกภาพประชาธิปไตย หมายถึง ลักษณะนิสัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ มีวินัยในตนเอง มีความยุติธรรม มีความรับผิดชอบ และมีจิตใจในตนเองสูง เน้นประสิทธิภาพในการทำงาน มีจิตใจกว้างขวางยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากตนเอง เป็นผู้มีความคิดอิสระและมีความคิดสร้างสรรค์ สามารถวางแผนสำหรับอนาคต เชื่อในหลักเหตุผล แก้ปัญหาด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ (วิรุทธ วิเชียรโชติ, 2516 หน้า 90).

2. บุคคลิกภาพประชาธิปไตย หมายถึง ลักษณะนิสัยของคนที่ยึดมั่นในคุณธรรมที่เป็นพื้นฐานของประชาธิปไตย ทั้งนี้ มีความรับผิดชอบ มีวินัยใน

¹ สาย ภาณุรัตน์, "ประชาธิปไตยภาคปฏิบัติ," ประชาศึกษา 8 (มีนาคม, 2509), หน้า 461.

ตนเอง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความอดทนต่อการขัดแย้ง รู้จัก
ประมาณตน มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ มีความสุขุมรอบรู้ในการแก้ปัญหา ยึดมั่น
ในหลักวิชาการที่ถึงงามและยุติธรรม มีความศรัทธาในการใช้ปัญญาความคิดที่
มีเหตุผล ตลอดจนยอมรับนับถือในความเป็นมนุษย์ของทุก ๆ คน
(พจนันต์ สะเพียรชัย, 2516 : หน้า 76)

3. บุคลิกภาพประชาธิปไตย หมายถึง สัมพันธภาพระหว่างบุคคล
หรือนำใจที่บุคคลแสดงออกต่อกันใน 3 มิติดังนี้

- การเคารพนับถือซึ่งกันและกัน
- การแลกเปลี่ยน การประสานงาน และการร่วมมือ
- การศรัทธาในวิธีการแห่งปัญญา (สาโรช บัวศรี,
2502 : หน้า 5 - 6) ¹

ความสัมพันธ์ที่เรียกว่า ประชาธิปไตยนั้น สุขุม สุขภาคย์ กล่าว
แบ่งไว้เป็น 3 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ

1. มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการกระทำ ร่วมแรงร่วม
ใจในการทำงานด้วยความเต็มใจ
2. ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการกระทำ และ
ร่วมแรงร่วมใจในการทำงานนี้ เราต้องยอมรับนับถือใน
แต่ละบุคคลทุกวิถีทาง

¹ ธงชัย ลักคนสุวรรณ, "การวิเคราะห์องค์ประกอบบุคลิกภาพ
ประชาธิปไตย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาศรีนคร,
2517), หน้า 35.

3. การแสดงความคิดความเห็นที่ดี การมีส่วนร่วมที่ดี ตลอดจนยอมรับนับถือในแต่ละบุคคลที่ดี ต้องกระทำลงไปโดยเชื่อในวิธีการแห่งปัญญา (Faith in the method of Intelligence)¹
4. บุคลิกภาพประชาธิปไตย หมายถึง กรอบของจิตใจของชาวประชาธิปไตย (The Fame of mind of the Democrats) มี 4 ประการคือ
- ความรู้สึกว่สิ่งต่าง ๆ มีความเปลี่ยนแปลง
 - ความเชื่อว่า ปัจเจกชนเป็นหน่วยหนึ่งของการเปลี่ยนแปลง
 - ทศนคติใหม่ต่อผู้มีอำนาจ (เชื่อว่าอำนาจของผู้มีอำนาจไม่มีเสถียรภาพตลอดกาล)
 - เชื่อมั่นในเหตุผล (สรุปจากผลการศึกษาของ Barbu, Kartin, 1969 : pp.464-473.)
5. บุคลิกภาพประชาธิปไตย หมายถึง ลักษณะนิสัยต่าง ๆ ดังนี้ การเคารพตนเอง ความร่วมมือ ความสามารถที่จะตระหนักถึงศักยภาพตนเอง การเป็นอิสระจากความวิตกกังวล และแรงกระตุ้นในทางทำลาย (สรุปจากข้อเขียนของมาร์แชลล์, 1951 : หน้า 214 - 227)
6. บุคลิกภาพประชาธิปไตย หมายถึง ลักษณะที่บุคคลสามารถกำหนดชีวิตตนเอง มีความมั่นคงภายในตนเอง มีความ

¹ สุเมธ สุภาลัย, วิธีการส่งเสริมให้เกิดลักษณะประชาธิปไตยในโรงเรียน, หน้า 6.

รับผิดชอบ ตัดสินใจด้วยตนเอง ไม่ตำหนิผู้อื่นเมื่อเขาตัดสินใจผิดพลาด เป็นการทำงานเป็นกลุ่มมากกว่าการทำงานตามผู้นำคนเดียว มีทัศนคติว่า สตรีมีสถานภาพเท่าเทียมกับบุรุษ รักเพื่อนมนุษย์ ทรนรับสิ่งที่แตกต่างจากตนเอง เช่น ความแตกต่างทางค่านิยม เชื้อชาติ ศาสนา สีผิว ฐานะทางสังคม หรือความคิดเห็นต่าง ๆ ได้ (Ebenstein, 1962, :141-149)

7. บุคลิกภาพประชาธิปไตย หมายถึง การที่บุคคลสามารถที่จะควบคุมผู้อื่นและรับการควบคุมจากผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม เป็นผู้นำก็ได้ ผู้ตามก็ได้ และมีมโนภาพเกี่ยวกับตนเองว่าตนเองมีความสามารถและมีความรับผิดชอบ (Schutz, 1958:p.28)
8. บุคลิกภาพประชาธิปไตย หมายถึง ลักษณะนิสัยต่าง ๆ ที่บุคคลที่อยู่ในสังคมประชาธิปไตยควรจะมี คือ ความซื่อสัตย์ มีความอดกลั้น มีความเป็นพลเมืองดี มีความรู้สึกรับผิดชอบ มีวินัยในตนเอง มีความกรุณาปราณี มีความเคารพนับถือ และมียุติธรรมต่อผู้อื่น (Schuideman, 1945 : pp.14-27)
9. บุคลิกภาพประชาธิปไตย หมายถึง ลักษณะนิสัยของบุคคลที่เหมาะสมที่จะอยู่ในสังคมประชาธิปไตย คือ มีใจกว้างขวาง ยุติธรรม ปราศจากความลำเอียง มีความร่วมมือ และเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Blaich and
10. บุคลิกภาพประชาธิปไตย หมายถึง ลักษณะที่ตรงกันข้ามกับบุคลิกภาพอัตตาธิปไตย มีทัศนะว่า ผู้นำบางครั้งก็ถูกบางครั้งก็ผิด เป็นความอบอุ่นและความรักในสัมพันธภาพ

ระหว่างบุคคล หนึ่งกับสิ่งที่แตกต่างจากตนได้

(Triandis, 1971 : p.121)¹

นอกจากนี้ Michaelis กล่าวถึง บุคลิกภาพแบบประชาธิปไตย
ไว้ดังนี้

1. การรู้จักทำตนให้เข้ากับผู้อื่น (Social adjustment)
2. การให้ความร่วมมือ (Cooperation)
3. การมีส่วนร่วม (Participation)
4. การรู้จักนำตนเอง (Self Direction)
5. การรู้จักรับผิดชอบ (Responsibility)
6. ใจคอกว้างขวาง (Broad - Mindedness)
7. การเกี่ยวข้องกับผู้อื่น (Concern for other)
8. การทำงานเป็นหมู่คณะ (Group action)²

ประชาธิปไตยในรูปของแนวการดำเนินชีวิต (Democracy as a Way of Life) จำต้องมีการปลูกฝังคุณธรรมที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในสังคมประชาธิปไตย ดังนี้

1. ความเคารพซึ่งกันและกัน (Respect for the individual)
ซึ่งเรียกว่า คารวธรรม
2. การร่วมมือประสานงานและแบ่งงานกันทำ (Sharing, participating and co - operating) หรือที่เรียกว่า สามัคคีธรรม
3. ความเชื่อในวิธีการแห่งปัญญา (The method of intelligence)
หรือเรียกว่า ปัญญาธรรม

¹ รัชชัย ลักคนสุวรรณ, "การวิเคราะห์องค์ประกอบบุคลิกภาพประชาธิปไตย" หน้า 35-37.

² John U. Michaelis, Social Study for Children in a Democracy (New York : Prentice Hall, 1953), pp. 36-42.

4. ความรับผิดชอบ (Responsibility)
 5. ความห่วงใยในผู้อื่น (Concern for others and common welfare)
 6. ความมีใจกว้าง (Open - Mindedness)
 7. ความคิดสร้างสรรค์ (Creativeness)¹
- ค. ค่านิยมแบบประชาธิปไตย (Democratic Value)

ผู้ศึกษาได้รวบรวมเอาบุคคลิกภาพ พฤติกรรมและคุณธรรมประชาธิปไตยที่กล่าวถึงมาทั้งหมด รวบรวมเป็นค่านิยมแบบประชาธิปไตยที่จะใช้ในการศึกษาครั้งนี้ใน 6 ลักษณะ คือ

1. ความห่วงใยในผู้อื่น ในลักษณะของ
 - ไม่เห็นแก่ตัว คำนึงถึงสวัสดิภาพของผู้อื่นไม่ว่ากรณีใด
 - ร่วมมือร่วมใจในการทำงานเพื่อส่วนรวม
 - ไม่ทำลายผู้อื่น
 - เห็นอกเห็นใจผู้อื่น เสียสละส่วนตัวเพื่อส่วนรวม
2. ความมีใจกว้างในลักษณะของ
 - การรับฟังคำวิพากษ์วิจารณ์
 - การพร้อมที่จะรับความคิดใหม่ เพื่อแนวทางการทำปัญหาอื่น ๆ
 - การอดทนต่อความคิดเห็นที่แตกต่างจากตนเองและยอมรับการตกลงใจของคนหมู่มาก
 - เสียสละเมื่อเกิดการขัดแย้ง
 - ใช้เหตุผลและความจริงในการแก้ปัญหา

¹ หน่วยงานนิเทศน์ กรมสามัญศึกษา, คู่มือนิเทศการศึกษาการสอนประชาธิปไตยภาคปฏิบัติ (กรุงเทพฯ : ศุภสภา, 2518), หน้า 8 - 10.

3. การให้สิทธิเสรีภาพ ในลักษณะของ
 - ความเป็นตัวของตัวเอง
 - การพึ่งตนเอง
 - การมีสิทธิในการกระทำและตัดสินใจ
4. การสนับสนุนให้แสดงความคิดเห็นในลักษณะของ
 - การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและการตกลงใจ
 - มีความเชื่อมั่นในตนเอง การเลือก และการตัดสินใจ
ควยตนเอง
 - การรู้จักใช้เหตุผลโต้แย้ง
5. ความเคารพซึ่งกันและกัน ในลักษณะของ
 - ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
 - ไม่พูดจาเหยียดหยามสติปัญญาความสามารถของผู้อื่น
 - เคารพในสิทธิของผู้อื่น
6. มีความรับผิดชอบในลักษณะของ
 - มีวินัยต่อตัวเอง
 - ซื่อสัตย์
 - ความไว้วางใจได้

ขยายความความหมายของค่านิยมแบบประชาธิปไตย ที่ใช้ในการ
ศึกษาวิจัยทั้ง 6 ประการดังกล่าวดังนี้

1. ความห่วงใยในผู้อื่น นับว่าเป็นคุณธรรมของประชาธิปไตยอย่าง
หนึ่ง ที่มุ่งจะศึกษารวมชาติของมนุษย์ที่เห็นแก่ตนและคิดเพื่อตน สังคมประชาธิปไตย
จะดำรงอยู่ไม่ได้ถ้าสมาชิกแต่ละคนเห็นแก่ตนอย่างเดียว ไม่คำนึงถึงสวัสดิภาพของ
ผู้อื่น

2. ความมีใจกว้าง หมายถึง การยอมรับความแตกต่างในแง่ของความคิดเห็น เราต้องยอมรับว่าคนต้องมีความแตกต่างกัน ฉะนั้นในสังคมประชาธิปไตยจะต้องมีใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีขันติอดทนต่อสิ่งที่ขัดแย้ง ไม่ว่าจะในแง่ศาสนา ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี หรือสิ่งหนึ่งสิ่งใด ความมีใจกว้างจะช่วยให้ผู้อื่นสามารถใช้สิทธิเสรีภาพในการเลือกของตนเองได้มากขึ้น

3. การให้สิทธิเสรีภาพ สิทธิและเสรีภาพเป็นหลักสำคัญที่จะขาดเสียมิได้ในสังคมที่เป็นประชาธิปไตย การให้สิทธิเสรีภาพภายในขอบเขตจะช่วยให้เด็กเป็นคนพึ่งตนเอง เป็นตัวของตัวเอง และต่อมาคือทำให้มีความรับผิดชอบสูง

4. การสนับสนุนให้แสดงความคิดเห็น เป็นคุณธรรมที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่จะต้องปลูกฝังให้กับเด็กในสังคมประชาธิปไตย การสนับสนุนให้เด็กแสดงความคิดเห็นเป็นการฝึกให้เด็กได้ใช้ความคิด ไขเหตุผล มีความเชื่อมั่นในตัวเองและกล้าแสดงออกเมื่อผู้ใหญ่ยอมรับความคิดเห็นของเขา หลาย ๆ ครั้ง เขาก็จะทำให้เขาเกิดความกล้าแสดงออก ไขเหตุผลได้ถูกต้องกับสถานการณ์ได้ดียิ่งขึ้น

เบรคเคนริดจ์ (Breckenridge) ได้อ้างถึงการศึกษาของ สโตรทเธอร์ (Strother) แจ็ค (Jack) และเพจ (Page) ซึ่งพบว่า การได้รับการยอมรับจากครอบครัว จะเป็นสาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้เด็กสามารถพัฒนาความคิดเรื่องการนับถือตนเอง ความเชื่อมั่นในตนเอง เด็กที่มีความเชื่อมั่นในตนเองจะมีความสามารถในการควบคุมตนเอง มีความรับผิดชอบและมีความสามารถแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมด้วย ¹

¹ Marian Edgar, Breckenridge, Child Development (Philadelphia : W.B. Saunders Company, 1955), p.497.

5. การเคารพซึ่งกันและกัน คือ ต้องยอมรับว่ามนุษย์ทุกคนเป็น
คนดี มีความรู้ความสามารถที่จะอ่านนายประโยชน์แก่หมู่คณะได้ ดังนั้นต้อง
นับถือเกียรติศักดิ์และความสำคัญของแต่ละคน (Individual) มีการรับฟัง
ความคิดเห็นของผู้อื่นโดยความเคารพ ไม่ดูหมิ่นเหยียดหยามสติปัญญาหรือความ
สามารถของกันและกัน การฝึกให้เด็กรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเป็นการวาง
รากฐานประการหนึ่งสำหรับการปกครองระบอบประชาธิปไตย และการพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคม ¹

6. ความรับผิดชอบ สังคมประชาธิปไตยมีสิ่งที่ขัดแย้งกันอยู่ใน
ตัวอย่างหนึ่งคือ ในขณะที่เดียวกันที่ยอมรับนับถือสิทธิของแต่ละคนที่กระทำอะไร
ได้อย่างเสรี ถ้าการกระทำนั้นไม่ขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดี แต่ก็เรียก
ร้องให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ทำ เพราะถ้ายอมให้กระทำตามใจชอบ
อย่างเดี๋ยว สังคมก็จะคุมกันไม่ได้ เพราะแต่ละคนอาจกระทำหรือทวง
กระทำได้อย่างกว้างขวาง เช่น บุคคลอาจเกี่ยวข้องกับในการงาน ปฏิบัติ
งานไปวันหนึ่ง ๆ พอให้เสร็จ ความเจริญก้าวหน้าของประเทศต่าง ๆ ที่ปกครอง
ด้วยระบอบประชาธิปไตย มีปัจจัยมาจากความรับผิดชอบต่อสูงของประชาชน
ส่วนใหญ่ในประเทศนั้น ๆ ก็จึงเห็นได้ว่า เขาทำมาหากินกันอย่างขยันขันแข็ง
มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ไว้วางใจได้ หาได้ทำอะไรโดยปราศจากระเบียบวินัย
หรือทำตามใจชอบไม่.

¹ อมร รัชสาสัย และชัตติยา วรรณสาร, บรรณาธิการ, ทฤษฎี
และแนวความคิดในการพัฒนาประเทศ, หน้า 686.

ง. การปลูกฝัง

การปลูกฝังในที่นี้ หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูหรือการอบรมสั่งสอนของบิดามารดาที่มีต่อบุตร ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า Socialization

คำว่า Socialization เป็นคำที่นักวิทยาศาสตร์สังคมใช้อธิบายถึงกระบวนการซึ่งบุคคลพยายามหาความรู้ (Knowledge) ความชำนาญ (Skill) และความรู้สึกทางจิตใจอารมณ์ (Dispositions) ที่จะช่วยให้เขาสามารถมีส่วนร่วมด้วยสมาชิกของกลุ่มในสังคมใดด้วยดี ไม่มีสังคมใดในโลกที่จะไม่มีกระบวนการอันนี้ เพราะเป็นการเตรียมตัวให้สมาชิกใหม่ของสังคมได้ทำกิจกรรมและรับผิดชอบต่อไป ¹

ซีคอร์ด (Secord) และแบคแมน (Backman) ให้ความหมายของคำว่า Socialization คือ เป็นกระบวนการปะทะสังสรร (interaction) ที่ทำให้ค่านิยม ทัศนคติ และพฤติกรรมของบุคคลแปรเปลี่ยนไปตามความคาดหวังของกลุ่มที่ตนอยู่ โดยได้รับการเรียนรู้จากผู้ใหญ่รอบตัว โดยผ่านการควบคุมและฝึกฝน ซึ่งเป็นคำที่นักจิตวิทยา, นักจิตวิทยาสังคม นักสังคมวิทยา และนักมานุษยวิทยาชอบใช้ ²

โคลเลอร์ (Koller) ให้ความหมายว่า เป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เกิดใหม่ ๆ (neonates) สามารถอยู่ในสังคมได้ หรือในอีกแง่

¹ Alan C. Kerckhoff, Socialization and Social Class, p.1.

² Secord and Backman, Social Psychology (New York : Mc Graw-Hill Book Company,) p.523-526.

หนึ่ง หมายถึง กระบวนการศึกษาในความหมายที่กว้าง มันจะเกิดขึ้นช่วงอายุคนแล้วคนเล่า ซึ่งประกอบด้วยค่านิยม (Value) ความคิด (ideas) ความรู้ (knowledge) ทักษะ (skill) หรือความเชื่อ (beliefs) มันจะเริ่มในครอบครัวเป็นแห่งแรกแล้วขยายออกไปภายนอก เป็นวงจรชีวิตที่ทำให้ปัจเจกบุคคลก้าวไกลออกไป จากการเลี้ยงดูของครอบครัว เป็นกระบวนการที่คนในแต่ละช่วงอายุ (generations) จะเป็นทั้งผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ คือได้รับการเลี้ยงดูจากคนรุ่นก่อน และถ่ายทอดให้แก่คนรุ่นหลังต่อไป ¹

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจะอยู่ในรูปตารางร้อยละเป็นส่วนใหญ่ และหาความสัมพันธ์ของคะแนนโดยการทดสอบค่าที (t-test) เพื่อค้นัยสำคัญ

โดยที่แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเปิดเกี่ยวกับภูมิหลังและสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนคลองจั่นและสลัมคลองเตย ฉะนั้นการวิเคราะห์ข้อมูลจึงอยู่ในรูปตารางร้อยละ เพื่อแสดงให้เห็นถึงสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนทั้งสอง

ตอนที่ 2 เป็นการหาระดับค่านิยมแบบประชาธิปไตย ซึ่งวัดได้จากทัศนคติและความคิดเห็นของผู้ตอบเกี่ยวกับประชาธิปไตยใน 6 ลักษณะ คือ ความหวังใยในผู้อื่น ความมีใจกว้าง การให้สิทธิเสรีภาพ การสนับสนุน

1

Marvin R. Koller, Families : A Multigenerational Approach (New York : Mc Graw-Hill Book Company, 1974), p.264.

ให้แสดงความคิดเห็น การเคารพซึ่งกันและกัน และความรับผิดชอบ คำถาม
จะอยู่ในรูปผู้ตอบแสดงความคิดเห็นว่า เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยอย่างไร
โดยที่คำถามผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยอาศัยผลจากการรวบรวมการศึกษาเรื่อง
"การวิเคราะห์องค์ประกอบบุคลิกภาพประชาธิปไตย" ของธงชัย ลักคนสุวรรณ

คำตอบและการให้คะแนนคำตอบสำหรับตอนที่ 2 ตั้งแต่ข้อ 1 - 16
คำถามเป็นประเภทสอดคล้อง จะให้คะแนน 5,4,3,2,1 สำหรับคำตอบที่
เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย เฉย ๆ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ตามลำดับ และตั้งแต่ข้อ 17 - 32 เป็นคำถามแบบปฏิเสธ จะให้คะแนน
1,2,3,4,5 สำหรับคำตอบที่ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย เฉย ๆ ไม่เห็น
ด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ตามลำดับ

ตอนที่ 3 เป็นการหาระดับการปลูกฝังค่านิยมแบบประชาธิปไตย
ใน 6 ลักษณะเช่นเดียวกับตอนที่ 2 แบบสอบถามจะถามถึงการปฏิบัติของ
บิตามารดาตอบบุตร ซึ่งคัดแปลงแบบสอบถามส่วนใหญ่มาจากแบบสอบถาม
เกี่ยวกับการศึกษา เรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูแบบ
ประชาธิปไตยกับความคิดสร้างสรรค์" ของ นส.เพ็ญรุ่ง ปานใหม่ การ
ให้คะแนนคำตอบ ข้อ 1-14 จะให้คะแนน 5,4,3,2,1 สำหรับคำตอบที่
ตอบ.....ทุกครั้งเกือบทุกครั้ง.....บางครั้ง
ไม่ค่อย..... ไม่.....เลย ตามลำดับ และข้อ 15-19 จะ
ให้คะแนน 1,2,3,4,5 สำหรับคำตอบที่เรียงตามลำดับก่อนหลังยิ่งคะแนน
ที่ได้สูงขึ้นเท่าไร นั่นคือ ระดับค่านิยมแบบประชาธิปไตยและการปลูกฝังค่านิยม
แบบประชาธิปไตยสูงขึ้นเท่านั้น

ฉะนั้นการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับค่านิยมแบบประชาธิปไตย
และการปลูกฝังค่านิยมแบบประชาธิปไตย ใช้วิธีดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนที่ 2 และส่วนที่ 3 ใช้วิธีการดังนี้

1. หาค่าเฉลี่ยของแต่ละกลุ่ม โดยใช้สูตร $\bar{x} = \frac{\sum x_i}{n}$

โดยที่ \bar{x} = ค่าเฉลี่ยของแต่ละกลุ่ม
 $\sum x_i$ = ผลรวมของคะแนนของแต่ละคนในแต่ละกลุ่ม
 n = จำนวนตัวอย่าง

และหาความเบี่ยงเบนมาตรฐานของแต่ละกลุ่ม โดยสูตร $s = \sqrt{\frac{\sum (x_i - \bar{x})^2}{n}}$

2. หาค่าเฉลี่ยปานกลาง โดยใช้สูตรประมาณค่าแบบช่วง
 ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% เพื่อจัดอันดับคะแนน โดยสูตร $\mu = \bar{x} \pm d_{\bar{x}} t$

โดยที่ μ = ค่าเฉลี่ยปานกลาง
 $d_{\bar{x}} = \frac{s}{\sqrt{n-1}}$ = ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานซึ่งมีค่าเท่ากับ $\frac{s}{\sqrt{n-1}}$
 ค่าที่ได้จากตาราง ที่มีชั้นแห่งความเป็นอิสระ เท่ากับ
 $n - 1$ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95%

3. เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนของทั้ง 2 กลุ่ม
 โดยการทดสอบหาค่าที่ (t - test) ใช้สูตร $t = \frac{\bar{x}_1 - \bar{x}_2}{\frac{s}{\sqrt{\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2}}}}$